

Simona Skrabec. Zubi bat hizkuntzen gainean

Hegoafrikatik iritsi berritan harrapatu dugu PEN elkarteko kidea. Translation and Linguistic Rights Committee izeneko kongresuan izan da, hain zuzen, Afrikako idazle eta kazetariak bizi duten egoera gertutik ezagutzen. Egunerokoaren gogorra ikusi arren, baikor itzuli da: lortu dute herrialde afrikarrekin konplizitate sare bat sortzea.

“Beste ertzean dagoena zu bezain baliosa dela aitortzea da itzulpena”

Aritz Galarraga
@aritzgalarraga

ARGAZKIAK: JORDI BORRÁS

Itzultzailea

“Ez da interprete soila, partitura jotzen duena eta kito. Beste kultura bateko ideia, pentsamendu, jarrera multzo bat sartzearen arduraduna zara, eta ahalik eta ondoen egin behar duzu, zure hizkuntzari, zure kulturari ematen dizkiozulako kolpetik aurretik ez zituen osagai batzuk, aberasten duzu, egokitzen. Hizkuntza gaur egungo munduan sartu behar dela esan ohi da. Itzulpenarekin, gaur egungoa den guztia egokitzen da zure hizkuntzara eta horrek egokitzen du zure hizkuntza bera, etengabeko komunikazioan. Hizkuntza baten heriotza oinarrian besteekin komunikatzeko gaitasun eza da. Babatea ez da aski”.

Zer ekarri duzu Hegoafrikatik?

Ez dagoela diferentziarik pertsonen artean, inoiz ez. Benetan gerturatzeko bazara bestearengana, askoz gehiago dira partekatzen diren gauzak desberdintzen gaituztenak baino. Eta, afrikarren aldean, iruditzen zait hemen Europan estuegi lotzen gatzaiarki arauari. Lehenengo egiten dugu araua eta gero ikusten dugu ea moldatzen garen.

Eta, moldatzen gara?

Gure arteko kontaktu handiagoa behar genuke, gauzak datozten neurrian konpontzen saiatzeko. Adibidez, errefuxiatuen krisian: ahazten zaigu pertsonak direla, gure kidekoak, eta ez zifrak; ez dela besteen arazo bat, gurekin zerikusirik ez duena. Ulertu behar da mundua osotasun bat dela, eta denona, ez soilik mugak jarri dituztenena. Eta hori esan beharra dago, ezin gara nekatu.

Hitzak zer egin lezake hor?

Hitzak indarra du, beti egiten du zerbait. Borroka desorekatua da, noski. Harritxo baina ez gara boteredunaren oine-

takoan. Baina ez bada ezer egiten gauzak ez dira desagertzen, hazi baino ez dira egiten; eta infinituki haz daitezke, haz daitekeen bezala erregimen politikoan eta giza burmuinaren gaiztakeria.

Mundua ez dago erabakita, beraz.

Batek pentsa dezake baietz, egin behar dena dela egokitzea, zure txokotxoa aurkitzea, bizitzea. Baina argi dago ondo ez dabilen gauza gehiegi dagoela. Etengabeko borroka da existentzia. Eta hori ikusten da zurea ez bezalako errealitateekin kontaktua duzunean. Batzuetan oker dauden iritziak ditugu, ezagutza falta zaigulako. Gure oinarriak errepasatzeko beharra dugu, irekitzeko, ontzat jotzen genituen gauzak beste egoera batzuetan kalterako izan daitezkeelako. Mundua ulertzen saiatzea prozesu bat da, sekula burutuko ez duguna.

Ulertzen saiatzea ote da itzulpena ere?

Itzulpena ez da praxia, aurretiko jarrera bat da: aitortzea beste ertzean dagoena zu bezain baliosa dela. Diferentea dela, egokitu behar zarela, esfortzu bat egin

"Hitzak indarra du, beti egiten du zerbait. Borroka desorekatua da, noski. Harritxo baina ez gara boteredunen oinetan."

behar duzula ulertzeko. Eta onartzeko: beste arau batzuk onartzeko prest egon behar duzu, askotan zurengandik oso desberdinak izan daitezkeenak. Esango nuke irekiera eta iragazkortasuna direla gakoak.

Asimilazioarekin zerikusi txikia du horrek.

Itzulpena ikusteko bi manera daude. Lehenak baztertzen du publiko orokorrarentzat kaltegarri den guztia. Gehien zirkulatzen duten testuak izan ohi dira, *best seller*-ak. Baina edozein lekutan idatzitako obrak izan daitezke, ez dute tokiko ezaugarriarik. Hori ez da itzultzea. Asimilatzea baizik. Itzultzea da zaintzea arrotz dena obra orijinalean, ulertzea parean zuk ezagutzen ez duzun jendea dagoela, mundua ez duzula menperatzen, ez duzula sekula menperatuko, zabalegia baita. Iristen zara zalantzan jartzera zenituen sinesmen sendo guztiak. Denok behar dugu zerbaitetan sinetsi, erlatibotasun hori zaila da onartzen; baina beharrezkoa, mundua horrelakoa delako.

Eta literatura unibertsala?

Ez da uki ezin daitekeen altxor bat. Etengabeko elkartrukatzea da, kanonaren errebisio konstantea. Tradizioa ez da hainbeste obra bera, obraz hainbestetan idatzi izan dena baizik. Komunikazioak egiten ditu handi hizkuntzak. Eta ikusgarritasuna da besteak ulertzeko gaitasuna. Ez bakarrik haiek gu ikustea, guk haiek ikustea ere.

Ingelesez?

Azken urteotan aldaketa larri bat gertatzen ari da Europako politika kulturallean. Orain denok nahi dugu ingelese, edo frantsesa, denok Frankfurteko feriara. Diru-efortzu guztiak kanpora itzultzeko bideratzen dira. Baina zure kulturak hortik ez du ezer hartzen. Hartzen du inportatzen duzunetik, handi nahiz txiki, zure hizkuntzan irakur ditzakezun autore arrotz horien-gandik. Bat-batean ez dago txikienganaiko interesik: hain dira txikiak, etxea zikinduko baitigute haien txikitasunarekin.

Handinahiaren konplexua?

Astakeria da, zu handia zara asko uler dezakezun neurrian, zure ezagutzaren eta aniztasunaren neurrian. Politikariak horren garrantziaz jabeaztea ezinezkoa izango da dagoeneko. Baina zure etxera poeta armeniar bat ekartzeak prestigio handiagoa emango dizu, probetxu handiagoa aterako diozu, zure poetak New Yorken inork ikusiko ez duen jaialdi batera eramateak baino.

Zurea itzultzeari utzi gabe, noski.

Bai, baina harreman bat ezarri behar da. Orain dena egiten da diruaren bidez: auskalo ze bilduma prestigiozko, auskalo ze areto arranditsu. Horrek ez dauka batere interesik. Niri interesatzen zaidana da zer esan duten, zergatik esan duten, nola ikusi gaituzten. Hori da ezagutu behar dena. Lasterketa politikoan jakin nahi dute nor den irabazlea, tori medaila. Arrakasta eta porrotaren erretorika horretan erortzen gara. Baina literatura eztabaida konstantea da, zer gertatzen den pentsatzeko aukera. ■